

İŞSİZLİK, ÜNİVERSİTELİ GENÇLİK VE GELECEK: BİR ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI

Nergis MÜTEVELLİOĞLU*, Mehmet ZANBAK** ve Mehmet MERT***

Özet

Krizle birlikte yükselen işsizliğin, gündemin ilk sırasına yerleştiği Türkiye’de üniversiteli gençler, bireysel geleceklerine ve toplumun yarınlarına ne ölçüde güven duyuyor? Gençlerin gelecek kaygıları ile cinsiyet, ailenin ortalama gelir düzeyi gibi değişkenler arasında nasıl bir ilişki var? Makalede bu sorular, Mayıs 2009’da Akdeniz Üniversitesi’nde gerçekleştirilen bir alan araştırmasının bulgularına dayanarak değerlendirilmektedir.

Bulgulara göre gençlerin %48,6’sı bireysel gelecekleri konusunda kaygılıdır; %58’i Türkiye’nin geleceğine güven duymamaktadır; %81’i işsizlikle mücadelenin devletin ödevi olduğunu düşünmekte; ancak sadece %24’ü, işsiz kaldığında devletten destek bulacağına inanmaktadır. Cinsiyetin ve ailenin sosyo-ekonomik durumunun, gençlerin gelecek umutları üzerinde belirleyici rolü olması, başka faktörlerin yanında istihdam alanında fırsat eşitliği sağlamaya yönelik kamusal hizmetlerin zayıflığı ile de ilişkilidir.

Anahtar Sözcükler: İşsizlik, Genç İşsizlik, Üniversiteli Gençlik, İstihdamsız Büyüme, Gelecek Kaygısı

Unemployment, College Youth, And Future: Inspirations From A Field Study

Abstract

In Turkey, where swiftly increasing unemployment and in particular unemployment of educated young have reached to the top of Turkish social agenda, how much do college youth trust in future of themselves and their countries? What is the relationship between the anxieties of youth for their future and the variables such as gender and income level? The subject of the article is to evaluate these questions based on the findings of a field study held in May 2009 with a sample of 815 subjects from Akdeniz University.

According to the findings, 48,6% of the young have serious fear for their individual future; 58% don’t trust at Turkey’s future. 81% of young think that a fight against unemployment is the state’s obligation but only 24% believe that they will get state

* Prof. Dr., Akdeniz Üniv., İktisadi ve İdari Bil. Fak., Antalya.

** Arş. Gör., Akdeniz Üniv., İktisadi ve İdari Bil. Fak., Antalya.

*** Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniv., İktisadi ve İdari Bil. Fak., Antalya.

support if unemployment and other social risks are encountered. These findings indicate that it is imperative to determine a feasible youth employment strategy to reduce the unemployment of the educated young individuals through necessary economic and social policy modifications at related institutional levels as soon as possible.

Keywords: Unemployment, Youth Unemployment, College Youth, Growth without Employment, Concerns for Future

GİRİŞ

Gençlik, özellikle de üniversiteli gençlik, doğası gereği toplumun en dinamik ve değişime en açık kesimidir. Dünyanın köklü bir alt üst oluş sürecinde bulunduğu 21. yüzyıl başında yaşanan dönüşümlerden ve bu süreçte ortaya çıkan sorunlardan en çok etkilenenlerin başında da gençler gelmektedir. Bilimin ve teknolojinin hızla ilerlediği, nitelikli insan gücünün her zamankinden fazla önem kazandığı bir çağda, nitelikli, öz güveni ve toplumsal sorumluluğu yüksek bir genç nüfus, bütün toplumlar için paha biçilmez değerdedir.

1980'lerden bu yana Dünya ekonomisinde, uluslararası işbölümünde ve egemen iktisat politikalarında gerçekleşen değişim sonucu ekonomik büyümenin istihdam yaratma etkisi zayıflamış; istihdam istikrarsızlaşmış ve yapısal işsizlik özellikle çevre ülkelerde en önemli toplumsal sorun haline gelmiştir. Eylül/ Ekim 2008'de su yüzüne çıkan küresel krizin en ağır toplumsal faturası da hızla tırmanan işsizlik oranları olmuştur. 2009'da Türkiye, gerek genel işsizlik oranının, gerekse genç işsizlik ve eğitilmiş genç işsizlik oranının Dünya'da en yüksek olduğu ülkelerden birisidir.

Türkiye'de gençlik sosyolojisi yeni ve az çalışılan bir inceleme alanıdır. 1960'lı yıllarda başlayan gençlik araştırmaları, 1970'li yılların canlı toplumsal ortamında sayıca artmış ve konuları bakımından da çeşitlenmiştir. 80'li yılların ortalarından bu yana üniversite kampüslerinde yapılan alan araştırmaları, genellikle gençlerin kültürel ve/veya siyasal değerleri ile üniversite yaşamından kaynaklanan sorunlarını belirlemeye odaklanmıştır. İşçi gençlik, gecekondulu gençlik, üniversiteli gençlik gibi gençliğin alt kesimlerinin istihdam ve işsizlik konusundaki görüşlerini ve sorunlarını belirlemeye yönelik araştırmalar pek azdır.

İşsizliğin ve özelde eğitilmiş gençlerin işsizliğinin toplumsal gündemin ilk sırasına yerleştiği bir dönemde Türkiye'de iş ve meslek yaşamının arifesinde olan üniversiteli gençler, kendilerinin ve yaşadıkları toplumun geleceğine ne kadar umutla bakıyor? Gençlerin yarınlarına yönelik kaygıları ve beklentileri ile cinsiyet, gelir düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik yapısı gibi profil özellikleri arasında nasıl bir ilişki bulunuyor? Makalenin konusu, bu soruları, Mayıs 2009'da Akdeniz Üniversitesi Dumlupınar Kampüsü'nde 815 kişilik bir örnekleme gerçekleştirilen alan araştırmasının bulgularına dayanarak değerlendirmektir. Bu araştırma bir pilot çalışma niteliğindedir ve amacı, araştırma sorusu üzerine daha kapsamlı alan araştırmalarının özendirilmesine katkıda bulunmakla sınırlıdır.

Makale iki bölümden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına geçmeden önce, ampirik bulguların içinde anlamlandırılacağı kavramsal çerçevenin, toplumsal

bağlamı içinde, bir makalenin elverdiği sınırlarda netleştirilmesi gereklidir. Makalenin ilk bölümünde bu kavramsal çerçeve kurulmaya çalışılmakta, ikinci bölümde alan araştırmasının başlıca bulguları özetlenmekte ve yorumlanmaktadır.

I. TOPLUMSAL BAĞLAMI İÇİNDE EKSEN KAVRAMLAR

A. İŞSİZLİĞE GİDEN YOL: İSTİHDAMSIZ BÜYÜME SORUNU VE İŞGÜCÜNE KATILIM ORANINDA GERİLEME

Türkiye’de üniversiteli olmak, zor elde edilen bir ayrıcalıktır. 2007’de %18,8 olan yüksek öğrenimde okullaşma oranı, alt yapısı yetersiz yeni üniversitelerin kurulması vb. yollarla sağlanan kontenjan artışları ile 2008’de %21’e çıkarılabildiği (www.tuik.gov.tr). Diğer taraftan Türkiye, 177 ülke arasında genç işsizlik oranının en yüksek olduğu 10. ülkedir ve eğitim alanındaki kamu harcamalarının GSYİH içindeki payı sıralamasında ancak 105. sırada yer almaktadır (UNDP, 2008, s.111). Aynı raporda vurgulandığı gibi (s.60), genç bir nüfus yapısına sahip olan Türkiye’de, özel olarak gençler için yeterli istihdam artışı sağlanamazsa, önümüzdeki yıllarda genç işsizlik oranının daha da yükselmesi kaçınılmazdır.

İzleyen sayfalarda eğitilmiş genç işsizlik sorunu ile ilişkili temel kavramlar ve sorunlar, Türkiye emek piyasasının güncel verilerinden hareketle açıklanmaktadır.

Tablo1: Türkiye Emek Piyasasının Temel Göstergeleri

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2008(*)	2009	2008(*)	2009	2008(*)	2009
Kurumsal olmayan nüfus (000)	69 479	70 299	48 228	48 628	21 251	21 670
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	50 564	51 426	35 633	36 066	14 931	15 359
İşgücü (000)	22 921	23 924	15 618	16 324	7 302	7 601
İstihdam (000)	20 389	20 148	13 632	13 383	6 757	6 765
İşsiz (000)	2 532	3 776	1 986	2 941	545	835
İşgücüne katılma oranı (%)	45,3	46,5	43,8	45,3	48,9	49,5
İstihdam oranı (%)	40,3	39,2	38,3	37,1	45,3	44,0
İşsizlik oranı (%)	11,0	15,8	12,7	18,0	7,5	11,0
<i>Tarım dışı işsizlik oranı (%)</i>	13,4	18,9	13,0	18,3	15,7	21,8
<i>Genç nüfusta işsizlik oranı⁽¹⁾(%)</i>	19,8	27,5	21,6	29,8	15,0	21,8
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	27 643	27 501	20 015	19 742	7 628	7 759

(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(*) 2008 Mart dönemi sonuçları yeni nüfus projeksiyonlarına göre revize edilmiştir.

Kaynak: 15 Haziran 2009 tarihli TÜİK Haber Bülteni, Hane Halkı İşgücü Araştırması 2009 Mart Dönemi Sonuçları (Şubat, Mart, Nisan 2009)

Tabloda görüldüğü gibi, Mart 2009’da kurumsal olmayan nüfus, bir önceki yılın aynı dönemine göre 820 bin kişi artarak 70 milyon 299 bin kişiye ve kurumsal

olmayan çalışma çağındaki nüfus, 862 bin kişi artarak 51 milyon 426 bin kişiye yükselmiştir. Buna karşılık Mart 2009'da istihdam edilenler, geçen yılın aynı dönemine göre 241 bin kişi azalarak, 20 milyon 148 bin kişiye düşmüştür. Genel işsizlik oranı bir önceki yıla göre 4,8 puanlık bir artışla %15,8'e, tarım dışı işsizlik oranı ise 5,5 puanlık artışla %18,9'a yükselmiştir. Genç nüfusta işsizlik oranı, genel işsizlik oranına göre Mart 2008'de 8.8 puan, Mart 2009'da 11,7 puan daha yüksektir. Mart 2009'da işsizlerin %38,5'i lise ve yüksek öğrenimlidir ve %21,5'i bir yıl ve daha uzun süredir iş aramaktadır (TÜİK, 2009).

İşsizlik oranlarındaki artış kadar, istihdam ve işgücüne katılım oranlarında son yıllarda hızlanan gerileme de kaygı verici boyutlardadır. İstihdam oranı, 2009'da %40 sınırının altına inmiştir. 2006'da Türkiye'de %45,9 olan istihdam oranı, aynı tarihte AB- 27'de %64,4, AB-12'de %64,6 ile Türkiye'den 20 puan civarında daha yüksekti (Eurostat, 2008, s.250). 15-65 yaş arası nüfus içinde işgücünün payını ifade eden işgücüne katılma oranı ise (İKO) 2008'de %45,3 seviyesindedir ve Mart 2009'da 1,2 puan yükselmiştir. Türkiye, OECD ülkeleri içinde İKO'nun en düşük olduğu ülkedir (OECD, 2008, s.336). Türkiye'de çalışabilir yaştaki nüfus, nüfus ivmesi nedeniyle yıllık %1,9 oranında büyümektedir. Çalışabilir yaştaki nüfusun artış hızı, 1990'lardan bu yana gerçekleşen istihdam artış hızından yüksektir. İşsizlik oranının daha da yükselmesini önleyen temel etmen, işgücüne katılmama olgusudur (Ercan 2007, s.x, s.8).

Türkiye'de 15 yaş üstü nüfusun genel ortalamasına göre, genç nüfusun işgücüne katılma oranı daha düşük ve işsizlik oranı daha yüksektir. OECD verilerine göre Türkiye'de 15-24 yaş grubunun işsizlik oranı 1994'de %16 iken 2008'de %20,5'e yükselmiştir. Aynı dönemde İKO, %51,2'den %38,1'e gerilemiştir. Bu dönemde Türkiye'de gerek genç işsizlik oranındaki, gerekse işgücüne katılma oranındaki değişim, OECD ülkeleri ortalamasından çok daha olumsuz olmuştur. OECD ortalamasında 1994-2008 yılları arasında genç işsizlik oranı %14,3'den, %12,4'e gerilemiş ve İKO, %53,3 iken %49,9 olmuştur (OECD, 2009: 257).

Küreselleşme ile birlikte Dünya ölçeğinde ve özellikle az gelişmiş ülkelerde istihdam alanında ortaya çıkan temel sorun, ekonomik büyümenin yeni iş alanları yaratma etkisinin zayıflamasıdır (istihdamsız büyüme). 1995-1999 döneminde gayri safi hasıladaki bir puanlık artış, istihdamda 0,38 puanlık bir artış sağlarken, bu oran 1999-2003 döneminde 0,30'a düşmüştür (ILO, 2006). Türkiye ekonomisinin uluslararası piyasalara açıldığı 1980-2006 döneminde, ekonominin ortalama % 4'ün üzerinde büyümesine karşılık, istihdamdaki artış %1,5 civarında kalmıştır. 2001 krizinden sonra büyüme-istihdam ilişkisi daha da zayıflamış, 2002-2006 arası ekonominin, ortalama % 7,2 oranında büyümesine karşılık, istihdam artışı % 0,8'e gerilemiştir (Mütevellioglu ve Işık, 2009, s.174). Türkiye'de 1980, özellikle de 1990 sonrasında yeterli düzeyde istihdam yaratılmamasının temel nedenleri, imalat sanayinin yeterince gelişmeyişi; finansal kesimin ekonomide belirleyici hale gelmesi; ekonomi üzerinde büyük yük oluşturan borç ve faizler;

aşırı şişmelere ve patlamalara açık niteliği ile konut yatırımlarının ekonomide ağırlık kazanması; bütün bunların ülke ekonomisinin krizlere yatkınlığını artırması ve devletin özellikle sanayi alanından hızla çekilmesidir (Bulutay, 2005, s.40). 2001 krizi sonrasında daha belirgin hale gelen diğer bir sorun, verimlilik artışlarının istihdama yansımamasıdır (Bkz: BSB, 2009, s.96vd.; Yeldan, 2009, s.147vd; Bulutay, 2005, s.36vd.). Verimlilik artışlarının ortalama çalışma sürelerinin uzaması sonucu sağlanması, borçların ve faizlerin ekonomi üzerinde oluşturduğu yük ve yürürlükteki birikim rejiminin diğer özellikleri, verimlilik artışlarının istihdam artışlarına yol açmasını engellemiştir .

İKO'ndaki gerileme, istihdam yaratmayan büyümenin ürünü olarak, iş bulmanın giderek zorlaşması sonucu gündeme gelmiştir. İKO'daki gerileme, çalışma istek ve yeteneğinde ve iş başı yapmaya hazır olan, fakat iş bulma ümidini kaybettiği; ve/veya nereden nasıl iş arayacağını bilmediği için iş aramayan nüfusun büyümesi anlamına gelmektedir. Türkiye'de 1990'lar boyunca %50'nin üzerinde olan İKO, ilk olarak 2000 yılında %50 eşliğinin altına inmiş ve izleyen yıllarda düşmeye devam etmiştir.

İKO'ndaki gerileme, iki açıdan önem kazanan bir göstergedir. Birincisi, İKO'nın önemli ölçüde düşmesine karşın, işsizlik oranlarının hızla yükselmeye devam etmesi, işsizliğin açıklanan rakamlarla ifade edilenden çok daha ağır bir sorun haline geldiğine işaret etmektedir (BSB,2009, s.99; Yeldan, 2009, s.149; TİSK, 2008, s.6). İKO'ndaki gerileme, bölüşüm ilişkileri alanındaki bozulmanın da göstergesidir. Çalışma çağındaki nüfusun yarısından çoğunun emek piyasası dışına çıkması -dolayısıyla bağımlı nüfusun payındaki artış-, üretime katılanların elde ettiği emek gelirinin, giderek genişleyen bir nüfus arasında paylaşılması demektir.

TÜİK'in açıkladığı işsizlik oranlarının gerçek durumu ne ölçüde yansıttığı öteden beri tartışmalıdır. Bu sorunun ana nedeni, işgücüne dahil olmayan nüfusun yüksek olması ve yükselme eğilimini sürdürmesidir. İşgücüne dahil olmayanların önemli bir kısmını, iş aramayıp iş başı yapmaya hazır olanlar oluşturmaktadır. İşgücüne dahil olmayan nüfus içinde iş aramayan, bu nedenle işsiz sayılmayan, ancak iş başı yapmaya hazır olanların sayısındaki hızlı ve yüksek artış, son yıllarda bu konudaki itirazları artırmıştır. TÜİK, işsiz sayısını ve işgücüne dahil olmayanları belirlerken, ILO ve Eurostat'nın tanımlarını benimsemektedir. Tayland, Filipinler gibi Türkiye'ye benzer ekonomik ve sosyal yapıya sahip ülkelerde ise işsizlik oranı, çalışmak istediği halde iş aramayanlar da kapsanarak hesaplanmaktadır. Bazı sanayileşmiş ülkelerde de, bir süredir sadece klasik işsizlik tanımına uygun hesaplamalarla yetinilmeyerek, çalışmak isteyip de iş aramayan nüfus, kısmen veya tamamen dikkate alınmaktadır. Örneğin ABD'de de, farklı işsizlik oranları hesaplanmakta, çalışmak isteyip de iş aramayanlar ve ekonomik nedenlerle yarı zamanlı çalışanlar da kapsanarak, geniş anlamda işsizlik oranları hesaplanmakta ve resmi olarak da yayımlanmaktadır (Yükseler ve Ercan, 2008, s.90vd.).

İşbaşı yapmaya hazır olup, iş aramayan nüfus 2002’de bir milyon civarında iken, 2008’de 1 milyon 850 bin ve Nisan 2009’da 2 milyon 137 bin kişiye yükselmiştir. Bu nüfusun alt kategorilerinden birisi, iş bulma umudu olmadığı için iş aramayanlardır (tuik.gov.tr.). Geniş anlamda işsizlik tanımına, işbaşı yapmaya hazır olup iş aramayanlardan sadece “umutsuzlar” -ya da “cesareti kırılmışlar”- olarak nitelenen bu alt kategori eklense dahi, işsiz sayısı 2008’de 612 bin, 2009’da 833 bin kişi artmaktadır. TÜİK’in miktarını açıkladığı fakat işsiz tanımı kapsamına almadığı bu kesim işsiz sayısına dahil edildiğinde genel işsizlik oranı 2008’de 2,7 puan yükselerek %13,7 ve Nisan 2009’da 3,4 puan yükselerek %19,2 olmaktadır. Bu hesaplama ile tarım dışı işsizlik oranı 2008’de %16,1’e ve 2009’da %22,3’e yükselmektedir.

B. GENÇ İŞSİZLİK, EĞİTİMLİ GENÇ İŞSİZLİK VE İŞSİZLİK SİGORTASI

Gençlikle ilgili çalışmalarda gençliğin yaş aralığı konusunda farklı yaklaşımlar benimsenmektedir. Eurostat verilerinde genç tanımı 15-24 yaş grubunu kapsamaktadır. Alt gruplar olarak da 15-19 ve 20-24 yaş aralığı alınmaktadır. Ancak Dünya genelinde ve Türkiye’de 15-24 yaş grubunun eğitimde kalma süresi uzamıştır. Bu nedenle de 25-29 yaş grubu birçok uluslar arası çalışmada ve istatistikte genç yaş grubu içinde ele alınmaktadır (Yentürk,2007:3).

Genç işsizlik kavramı 15-24 yaş grubunun işsizliğini, eğitilmiş genç işsizlik kavramı da bu yaş grubundan lise ve üzeri (ya da sadece yüksek öğrenimli) gençlerin işsizliğini ifade etmektedir. Genç işsizlik oranı, birincisi genç işgücü içinde işsiz gençlerin payı olarak; ikincisi toplam işsiz kitle içinde genç işsizlerin payı olarak hesaplanabilmektedir.

Öğrenim, özellikle de yüksek öğrenim, daha ileri düzeyde bireysel ve toplumsal verimlilik ve gelir artışı sağlar. Yüksek öğrenimli nüfus payındaki artış, tüm toplum ve toplumsal yaşamın bütün alanları için olumlu etkiler yaratır. Yüksek öğrenimin önemli bir katkısı da işgücü ve istihdam oranlarını yükseltmesidir. Gerek birey, gerekse toplum açısından yüksek öğrenimin gerektirdiği maliyet ve külfet nedeni ile, bu öğrenim düzeyindekilerin işsizliği, daha büyük bir kayıp oluşturur (Bulutay, 2005).

Gencin çok zorlanmadan nitelikleri ve beklentileri ile uyumlu bir iş bulabilmesi, bilgi ve becerilerini kullanıp geliştirebilmesinin, kendi yaşamını belirleyecek güce ulaşmış ve özdeşleşerek toplumsal yaşama daha etkin katılabilmemesinin ön koşuludur. Bilton ve arkadaşlarının (2008, s.82) vurguladığı gibi, gençlerin toplumsal dışlanma ve yoksulluk risklerine karşı temel güvencesi, uzun ve sorunlu olmayan bir süreçte okuldan iş yaşamına geçiştir. Bu geçiş sürecinde belirleyici olan etmenler, cinsiyetin yanısıra ailelerin gelir düzeyine ve ekonomik durumuna bağlı olarak çocuklarının geleceği için kullanabilecekleri kaynaklar, gencin emek piyasasına girişte sahip olduğu beceri ve yeterlilik ve devletin gençlerin yetiştirilmesine ve istihdamına ilişkin politikalarıdır. Bu etmenler arasında sonuncusu özel bir ağırlığa sahiptir. Gençlerin eğitim ve istihdam olanaklarının iyileştirilmesine yönelik güçlü kurumsal yapılanmalara

dayalı politikalar, kapsamlı ve etkin kamusal destekler, özellikle dezavantajlı konumdaki gençlerin istihdam olanaklarının iyileştirilmesi yönünde rol oynayabilir; toplumsal cinsiyetten ve ekonomik durumdan kaynaklanan dezavantajların azaltılmasına katkıda bulunabilir.

Mart 2009'da Türkiye'de işsizlerin %38,5'i lise ve yüksek öğrenimlidir (TÜİK, 2009); eğitilmiş gençlerin işsizlik oranı, karşılaştırmalı olarak da çok yüksektir. Eğitilmiş gençlerin işsizliği 2001 krizinden sonra daha da yükselmiş, okuldan iş yaşamına geçiş sürecindeki sorunlar ağırlaşmıştır. 15-24 yaş grubundakilerin işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik oranları, genel nüfusa göre çok daha olumsuzdur. Bunun ana nedeni ekonominin yeni istihdam yaratmadaki eksikliğidir; istihdam artış hızının, nüfus artış hızının açık ara ile gerisinde kalması, en fazla gençleri etkilemektedir. Özellikle kentsel işsizlik oranı, lise ve üniversite mezunu gençlerde, kentsel kesim ortalamasının iki katıdır. 2008 sonbaharında su yüzüne çıkan Dünya ekonomik krizi genel olarak işsizlik sorunu ile birlikte, gençlerin işsizlik sorununu daha da ağırlaştırmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, genç yaş grubunun işgücüne katılım oranının son on yıllık dönemde sürekli olarak ve önemli ölçüde gerilemesine karşın, istihdam oranı da gerilemiş ve işsizlik oranları hızla yükselmiştir.

Tablo 2: 15-24 Yaş Grubunun İşgücü Durumu (%)

Yıllar	İşgücü Durumu (%)		
	İKO	İşsizlik Oranı	İstihdam Oranı
1999	46.6	15.0	39.7
2001	42.1	16.2	35.3
2005	38.7	19.3	31.2
2008	38.1	20.5**	30.3
2009*	36.6	26.5**	26.9

Kaynak:TÜİK HİA Sonuçları,http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1182 * Nisan.

**Tablo 1 ile Tablo 2'deki 2008 ve 2009'daki genç işsizlik oranları arasındaki fark, orijinal kaynaklardaki verilerdir.

UNDP Türkiye Raporu'nda belirtildiği gibi (2008, s.58), Türkiye'de çalışma çağındaki nüfus 2003-2006 yılları arasında dört milyon civarında artmıştır; bu artış, genç yaş grubundan kaynaklanmaktadır. Aynı dönemde yeni yaratılan net istihdam rakamı ise 245 bin ile çalışma çağındaki nüfusta gerçekleşen artışın dörtte biri kadardır. Türkiye'de genç yaş grubunun işgücüne katılım oranı bu kadar düşük olmasaydı, işsizlik oranı, yukarıda açıkladığımız nedenlerle çok daha yüksek bir düzeyde çıkardı.

15-24 yaş grubunun işgücü durumu, TÜİK'in 2009 yıl ortalaması verilerinden yararlanılarak incelendiğinde, erkeklerde İKO'nun %52,2, istihdam

oranının %39 ve genel işsizlik oranının %25,4 olduğu görülmektedir. Kadınlarda ise İKO yarı yarıya düşerek %25,8'e, istihdam oranı da aynı şekilde yarı yarıya azalarak %19,3'e gerilemektedir. Buna karşılık erkeklerde %28,4 olan tarım dışı işsizlik oranı, kadınlarda %32,9'a yükselmektedir. Bu verilere göre, Türkiye genelinde işsizlikten en fazla etkilenenler, %32,9'luk işsizlik oranı ile tarım dışı alanlarda iş arayan ve 15-24 yaş grubunda bulunan kadınlardır (www.tuik.gov.tr).

Önümüzdeki yıllarda Türkiye'de genç işsizlik sorununun daha da ağırlaşacağı tahmin edilmektedir (UNDP, 2008, s.60; Ercan, 2007, s.31). Çünkü kentli gençlerin işgücüne katılma oranlarının bugünkü düşük düzeylerinden başlayarak giderek yükselmesi beklenmektedir. Buna yol açacak birinci etmen, kentleşmeye bağlı olarak gençlerin eğitim düzeyinin yükselmesidir. Zorunlu eğitim süresinin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması diğer bir etmendir. Eğitim düzeyinin yükselmesi, gerek erkeklerde, gerekse kadınlarda işgücüne katılma oranlarını yükseltmektedir (Ercan, 2007, s.31).

Toplumun bugünü ve geleceği açısından gençliğin taşıdığı tartışmasız öneme ve genç bir nüfus yapısına sahip olmasına karşın, Türkiye'de gençliğe yönelik ilgi ve destek, toplumsal yaşamın tüm boyutlarında çok zayıftır. Ülkede gençliğe yönelik kapsamlı bir politika ve gençlikle ilgili meselelerden sorumlu bir kurumsal yapılanma oluşturulmamıştır. Türkiye genç nüfusa sahip bir ülkedir ve yetkililer bu durumun, ülke için bir şans olduğunu her fırsatta yinelemektedir. Genç nüfusun ülke için gerçekten şansa dönüştürülebilmesinin ön koşulu, gençlerin iyi eğitilmesi ve üretimle birlikte, toplumsal yaşamın bütün alanlarına aktif olarak katılımlarının sağlanmasıdır. Gençlerin becerilerine, niteliklerine ve beklentilerine uygun alanlarda ve iyi koşullarla istihdam edilebilmesidir. Bunun ilk adımı, ekonomi politikalarının istihdamı artırma amacına uygun olarak belirlenmesi, eğitim, sağlık ve istihdam alanlarından başlayarak aktif ve etkili gençlik istihdam politikalarının uygulanmasıdır. Diğer taraftan Türkiye'deki eğitim sistemi, gençlerin emek piyasasında talep edilen nitelik, bilgi ve becerilerle donanmış olarak yetiştirilmesinde yetersiz kalmaktadır. Tüm öğrencileri kapsayacak şekilde yüksek nitelikli eğitim odaklı bir anlayış değişikliğine gidilmesi gereklidir. Ayrıca bu anlayış değişikliği kapsamında "yaşam boyu eğitim" "yeniden eğitim" gibi çağdaş eğitim sisteminin öğelerine de yer verilmelidir (Kaynak, 2007, s.78, s.82).

Alan araştırmasının gençlerin işsizliğe karşı almayı umdukları kamusal desteklerle ilgili dikkat çekici bulguları, bu bölümde son olarak Türkiye'de işsizlik sigortası alanındaki duruma ve sorunlara değinmemizi gerektirmektedir. İşsizlik sigortası, işsizliğin olumsuz etkilerini bir ölçüde hafifletmek amacıyla, merkez ülkelerde 1910'lardan bu yana uygulanan bir pasif işgücü politikasıdır. Türkiye'de işsizlik sigortası uygulaması Haziran 2000'de, işsizlik sigortası ödemeleri de Mart 2002'de başlayabilmiştir.

Açıklanan son verilere göre işsizlik ödeneğine başvuranların sayısı 2008'de 361.708 kişidir ve bu rakam 2009'un ilk üç ayında 210.478 kişiye ulaşmıştır. Başvuranların tümüne işsizlik ödeneğinin bağlandığı varsayılsa dahi, 2009'da işsizlik sigortasından yararlanan sayısı, resmi işsiz sayısının %10'u bile değildir.

Bunun nedeni ödeneğe hak kazanabilme koşullarının -Türkiye emek piyasası gerçekleri göz önüne alındığında- çok ağır olmasıdır. İşsizlik sigortasından yararlanabilmek için, işçinin kendi istek ve kusuru dışında işini kaybetmesi, son üç yıl içinde en az 600 gün işsizlik sigortası primi ödemiş olması ve işten ayrılmadan önceki son 120 gün sürekli çalışmış olması gereklidir. Bu koşulları sağlayanlardan son üç yıl içinde 600 gün prim ödemiş olanlara altı ay, 900 gün prim ödemiş olanlara sekiz ay ve 1080 gün ve daha fazla prim ödemiş olanlara on ay süre ile işsizlik ödeneği bağlanmaktadır. Hak kazanma koşulları çok ağır olan işsizlik sigortası ödemeleri, miktar olarak da çok yetersizdir.

Türkiye’de işsizlik sigortası dışında, prim ödeme koşuluna dayanmayan bir işsizlik desteği yoktur. Bu nedenle de emek piyasasına yeni girecek genç işsizlere yönelik herhangi bir maddi destek söz konusu değildir. İşsizlik sigortasının işsizlik ödenekleri dışındaki danışmanlık, işe yerleştirme ve meslek eğitimi hizmetleri de gerek nicelik, gerekse nitelik olarak son derece yetersizdir.

2002’den bu yana İşsizlik Fonu’nun gelirlerinin ödemelerin çok üzerinde gerçekleşmesi sonucu Fon hızla büyüyerek 41 milyar TL’ye yaklaşmıştır. Hak kazanma koşullarının ağırlığı nedeni ile milyonlarca işsiz yararlanmadığı Fon’un, yasa da belirtilen kuruluş amaçları dışında kullanımı söz konusudur.

II ALAN ARAŞTIRMASI

A. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Alan araştırmasının amacı, üniversiteli gençlerin gelecek perspektifleri, özellikle iş/meslek yaşamına yönelik beklentileri konusunda önce bir durum belirlemesi yapmak; ardından, gençlerin kanaatlerini etkileyen değişkenleri açıklamaktır. Araştırmanın temel soruları, üniversiteli gençlerin iş ve meslek alanında geleceğe ne ölçüde umutla baktığını ve bununla toplumun geleceğine duydukları güven arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek; öğrencilerin gelecek kaygıları ile cinsiyet, gelir düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik yapısı, vb. profil özellikleri arasında bir ilişki olup olmadığını test etmektir.

Araştırmanın kitlesi, Akdeniz Üniversitesi Dumlupınar Kampüsü’ndeki öğrencilerdir; bu kitleden tabakalı tesadüfi örnekleme yöntemi ile örneklem çekilmiştir. Elde edilen örneklem genişliği, her bir tabakadan -fakülte, yüksekokul-oransal olarak alınmıştır. Böylece örnekleme, Akdeniz Üniversitesine bağlı üç yüksekokul ve beş fakültede 2., 4., 6. ve 8. yarı yılda okuyan toplam 850 öğrenci oluşturmuştur. Hem araştırmanın kitleyi temsil yeteneğini artırmak, hem de yaşa ve eğitim sürecinin ilerlemesine bağlı olarak ortaya çıkabilecek olası farklılıkları görebilmek amacı ile, farklı yarı yıllarda bulunan öğrenciler örneklem kapsamına alınmıştır. Örneklemin %20,4’ü Fen Edebiyat Fakültesi’nden, % 24,0’ı İİBF’den, %15’i Mühendislik Fakültesi’nden, %5,4’ü BESYO’dan, %4,5’i Sağlık Yüksek Okulu’ndan, %7,1’i Tıp Fakültesi’nden, %11,9’u Turizm İşletmecilik Yüksek Okulu’ndan , %10,1’i Ziraat Fakültesi’nden ve %1,6’sı diğer birimlerden

seçilmiştir. Yapılan 850 anketten geçerli olan 815'i araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

Gençlerin sorunlarını, siyasal eğilimlerini, kültürel değerlerini belirlemek üzere yapılan çeşitli araştırmalarda, gencin (ve ailesinin) sosyo-ekonomik durumu, cinsiyeti, eğitim sürecinin hangi aşamasında bulunduğu, farklılık yaratan değişkenler olarak saptanmıştır (BMBF, 2008, s.7vd; Poyraz ve ark., 2003, s.28; Kazgan, 2006, s.79, s.144; Bargel ve ark., 2005, s.46 vd.). Bu bulgulara ve Bilton ve diğerlerinin (2008, s.82 vd.) analizlerine dayanarak, araştırmamızda cinsiyet, öğrencinin ve ailesinin ortalama aylık gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, ailenin kent merkezi/kırsal kesim ayrımında yaşadığı yer, doğduğu ve liseyi bitirdiği bölge gibi değişkenlerin, bireysel ve toplumsal gelecek kaygıları ve beklentileri ile ilgisi test edilmiştir. Ayrıca belirtilen değişkenlerin, öğrencinin iş ve meslek yaşamına yönelik öz güveni, kendi kapasitesi ile ilgili farkındalık düzeyi ve işsizliğe karşı devletten beklentileri üzerinde bir etkisi olup olmadığı incelenmiştir.

Soru kağıdı Mayıs 2009'un ilk iki haftasında dönem sonu derslerinde uygulanmış; verilerin işlenmesinde ve analizinde SPSS for Windows Paket Programı kullanılarak soru formundaki her bir değişken için frekans, oran, ortalama ve standart sapma gibi betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Ayrıca, nitel değişkenler arasında bir ilgi olup olmadığını analiz etmek için Ki-kare testi, nicel değişkenlerin ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız iki örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi gibi parametrik testlerin yanında; dağılım ya da homojenlik varsayımını sağlamayan gruplar için Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis testi gibi parametrik olmayan testlere başvurulmuştur. Farklılığı yaratan grup ya da grupları belirlemek için, çoklu karşılaştırma testlerinden Duncan ve Tukey gibi testler yapılmıştır.

B. ÖĞRENCİLERİN VE AİLELERİNİN PROFİLİ

1. Öğrenci Profili

%48'ini kız, %52'sini erkek öğrencilerin oluşturduğu örnekleme hazırlık sınıfı öğrencilerinin payı %3, 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin her birinin payı % 24 ve 4. sınıftakilerin payı % 25'tir. Gençlerin bölgeler esasında doğum yerlerine göre dağılımında Akdeniz bölgesi %43'e yaklaşan payla ilk sıradadır. 2. ve 3. sırada İç Anadolu ve Ege Bölgeleri bulunmakta, Güneydoğu Anadolu %6.4 ve Doğu Anadolu Bölgesi %5.7'lik paylarla son iki sırada yer almaktadır. Gençlerin %1.6'sı da yurtdışı doğumludur. Araştırma kapsamındaki gençlerin %3,7'si hafif, %0,8'i ağır sağlık engeli olduğunu; %95.5'i herhangi bir sağlık engeli bulunmadığını belirtmiştir. Gençlerin %56,1'i aileleri tarafından desteklendiklerini, %33,9'u burs aldıklarını, %7,8'i çalışarak gelir elde ettiklerini ve %2,3'ü diğer kaynaklardan gelir sahibi olduklarını belirtmiştir. Tablo 3'de görüldüğü gibi, gençlerin % 20,1'i ayda 250 TL'nin altında bir gelire yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yarısı; 251-500 TL ortalama

aylık gelire sahiptir. Buna karşılık 1000 TL'nin üzerinde ortalama aylık geliri olanların payı %3,1'dir. Öğrencilerin ortalama gelir düzeylerine ve liseyi bitirdikleri bölgelere göre dağılımı izleyen tablolardaki gibidir:

Tablo 3: Öğrencilerin Ortalama Aylık Geliri

Sınıflandırılmış ort. aylık gelir	Sıklık	Yüzde (%)
250 TL ve altı (160 \$ ve altı)	135	20,1
251-500 TL (161-320 \$)	339	50,6
501-750 TL (321-480 \$)	116	17,3
751-1000 TL (481-641 \$)	59	8,8
1000 TL üzeri (641 \$ üzeri)	21	3,1
Toplam	670	100,0

Tablo 4: Öğrencilerin Liseyi Bitirdiği Bölge

Bölge	Sıklık	Yüzde (%)
Akdeniz	267	38,7
Ege	117	17,0
Marmara	104	15,1
İç Anadolu	98	14,2
Karadeniz	43	6,2
Güney Doğu	34	4,9
Doğu Anadolu	23	3,3
Yurtdışı	4	0,6
Toplam	690	100,0

2. Öğrenci Ailelerinin Yapısı

Öğrenci ailelerinin %47,7'si kent merkezlerinde, %52,3'ü kent merkezleri dışında yaşamaktadır. Ailelerin yaşadığı bölgelere göre dağılımında Akdeniz Bölgesi %43,5'lik bir oranla ilk sıradadır. İkinci sırada Ege, üçüncü sırada Marmara Bölgesi gelmektedir. Dağılımda en düşük oranlı bölge %2,6 ile Doğu Anadolu'dur.

Öğrencilerin %7,7'sinin anneleri, %1,1'inin babaları okuma yazma bilmemektedir. Ailelerin üçte birinin ortalama aylık geliri 1000 TL'nin altında iken, %1,9'u 5000 TL'nin üzerinde bir ortalama aylık gelire sahiptir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ortalama aylık gelir durumu ile ilgili araştırma bulguları, izleyen tablolarda görülmektedir.

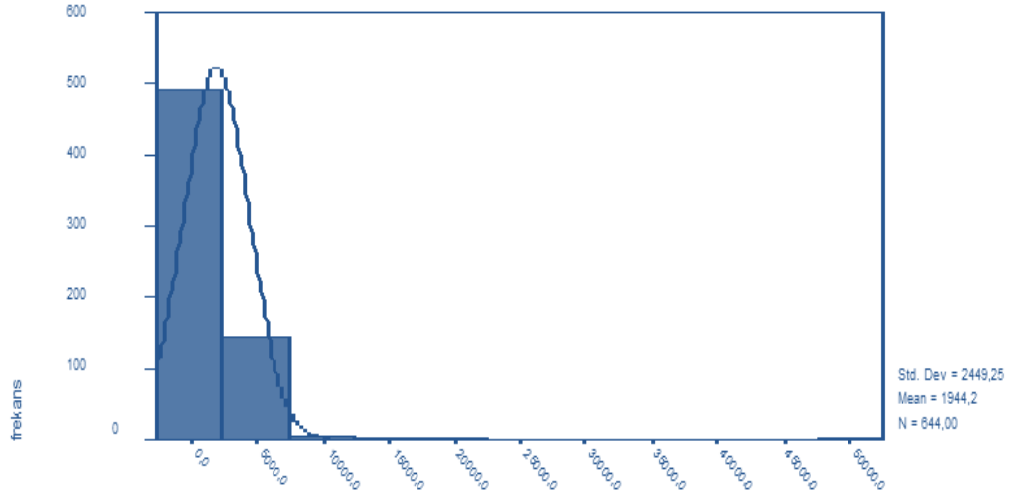
Tablo 5: Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi (%)

Eğitim düzeyi	Anne	Baba
Hiç okula gitmemiş	8,0	1,4
İlkokulu bitirmemiş	3,4	1,3
İlkokul	32,8	22,6
Ortaokul	13,7	12,8
Lise	27,9	32,1
Üniversite	13,4	27,2
Lisansüstü	0,8	2,6
Toplam	100	100

Tablo 6: Ailelerin Ortalama Aylık Gelir Düzeyi

Gelir Grubu	Sıklık	(%)
1000 TL ve altı (641 \$ ve altı)	225	34,9
1001-2000 TL (641-1282 \$)	262	40,7
2001-3000 TL (1283-1923 \$)	95	14,8
3001-4000 TL (1924-2564 \$)	28	4,3
4001-5000 TL (2565-3205 \$)	22	3,4
5000 TL üzeri (3205 \$ üzeri)	12	1,9
Toplam	644	100,0

Öğrenci ailelerinin gelir durumuna göre dağılımı, ülke genelindeki eşitsiz gelir dağılımı yapısını yansıtmaktadır. Grafik 1, bu eşitsiz gelir dağılımı durumunu göstermektedir.

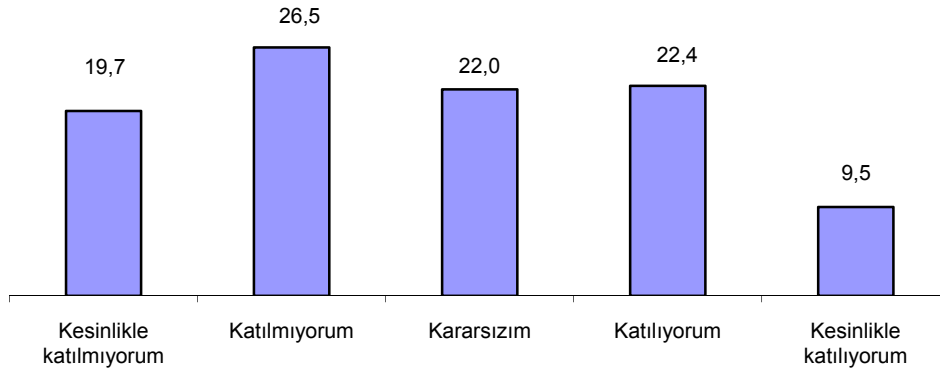
Grafik 1: Ailelerin Gelir Durumuna Göre Dağılımı

3. Gençlerin Bireysel ve Toplumsal Geleceğe İlişkin Umutları/ Kaygıları

Bu bölümde eğitim sürecinin sonuna yaklaşan ve çalışma yaşamına adım atmaya hazırlanan üniversiteli gençlerin, bireysel gelecekleri, ülkenin geleceği ve niteliklerine uygun bir iş bulma konusundaki umutları ve kaygıları konusundaki başlıca araştırma bulguları değerlendirilmektedir.

Grafik 2: İş Bulma Umudu

Soru: "Mezun olunca çok zorlanmadan beklentilerime uygun bir iş bulabileceğime inanıyorum." cümlesine katılıyor musunuz?

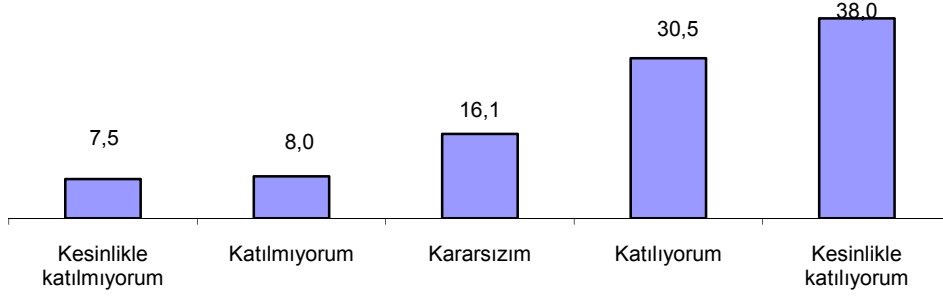
Gençlerin ancak üçte birinden azı üniversiteyi bitirince çok zorlanmadan beklentilerine uygun bir iş bulabileceğini ummaktadır. %46'sı bu kanıyı paylaşmadığını, %22'lik bölümü de kararsız olduğunu belirtmiştir. İş bulma umudu konusundaki kanaatlerin, cinsiyet, öğrencinin ve ailesinin gelir düzeyi gibi değişkenlerle ilgisi incelendiğinde, her üç değişken ile gençlerin iş bulma umudu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamındaki erkekler, mezun olduktan sonra çok zorlanmadan beklentilerine uygun bir iş bulabilme konusunda kız öğrencilere göre daha umutludur ($t=2,309$ $p=0,021$). Kız öğrencilerin iş bulma konusundaki kötümserliklerinin ardındaki ana neden, hiç kuşkusuz emek piyasasına girişte de geçerli olan toplumsal cinsiyet ayrımcılığıdır.

Öğrencilerin gelir düzeylerine bağlı olarak, beklentilerine uygun bir iş bulma umutları anlamlı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılık yüksek gelir grubundaki (aylık 1000TL ve üzeri) öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Mezun olduktan sonra uygun bir iş bulabileceği konusunda en umutlu grup, aylık gelir düzeyi 1000 TL'nin üzerinde olanlardır ($F=2,579$ $p=0,036$). Ailenin gelir düzeyine göre de gençlerin niteliklerine uygun bir iş bulma umudu anlamlı farklılıklar göstermektedir. Ailesinin gelir düzeyinin çok iyi olduğunu belirten öğrenciler, bu konuda daha umutludur. Ailenin gelir düzeyi yükseldikçe, gençlerin niteliklerine

uygun bir iş bulma umudu artmaktadır. En umutsuz olanlar, ailesinin gelir düzeyi çok yetersiz olanlardır (KW=33,088 p=0,000).

Grafik 3: Eğitim Alınan Branşta Çalışma İsteği

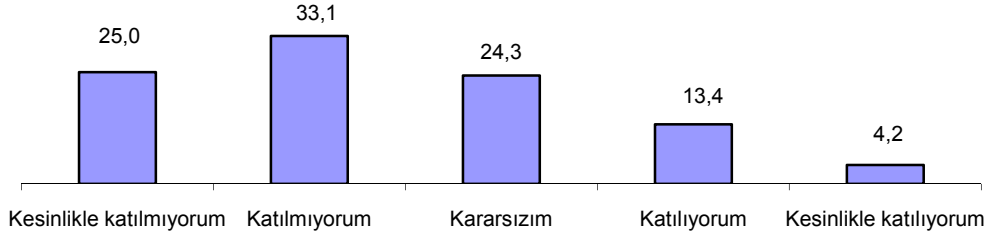
Soru: "Eğitim aldığım branşta çalışmak istiyorum" cümlesine katılıyor musunuz?

Öğrencilerin %68,5'inin soruyu olumlu yanıtlamasına karşın, göz ardı edilemeyecek bir bölümünün olumsuz yanıt vermesi ve/veya kararsız olduğunu belirtmesi düşündürücüdür. Üniversite öncesi eğitim sürecinde gençlere öğrenim alanı ve meslek seçiminde yol gösterecek bir rehberlik hizmetinin bulunmayışı, yüksek öğrenim kurumlarına öğrenci seçme ve yerleştirme sisteminin, gençlerin özgürce meslek tercihinde bulunmasını engelleyen yapısı ve eğitim sisteminin bilinen diğer sorunları, bu tabloyu hazırlayan nedenler arasındadır.

Grafik 4: Türkiye'nin Geleceğine Duyulan Güven

Soru: "Ülkemizin geleceğine güvenle bakıyorum" cümlesine katılıyor musunuz?

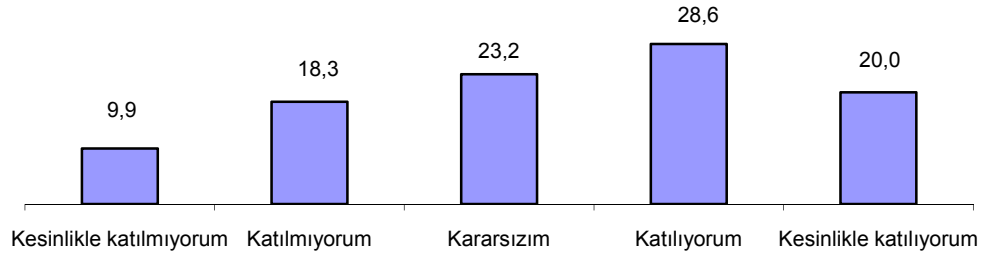

Grafikte görüldüğü gibi, gençlerin beşte birinden azı bu görüşe katıldığını belirtmiştir; %58,1'i ülkenin geleceğine güven duymamaktadır. İstatistiksel anlamlılık testleri, bu konudaki görüşlerin dağılımında da cinsiyetin etkili olduğunu göstermektedir. Erkekler kız öğrencilere göre ülkenin geleceği konusunda daha umutludur (t=7,069 p= 0.000). Ailenin gelir seviyesi de, ülkenin geleceğine duyulan güveni etkilemektedir. Ailesinin gelir düzeyi çok iyi olan grup, ülkenin geleceğine en fazla güven duyan gruptur. Ailesinin geliri yetersiz olan grup ise, geleceğe güven duyma konusunda karamsardır (F=6,172 p=0,000).

Yaşadığı ülkenin geleceğine güven duymayan gençlerin bireysel gelecekleri konusunda da kaygılı olması kaçınılmazdır. Bu konudaki yanıtların dağılımı Grafik 5’de gösterilmektedir:

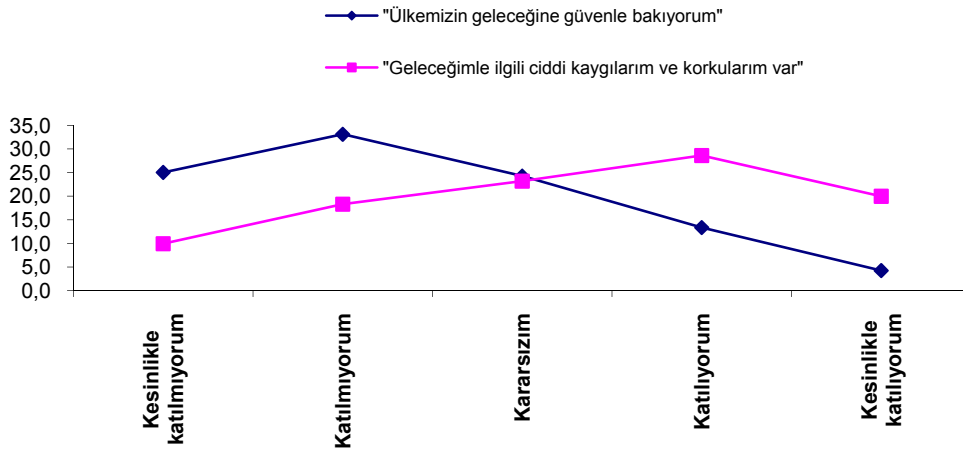
Grafik 5: Bireysel Geleceğe İlişkin Kaygılar ve Korkular

Soru: “Geleceğimle ilgili ciddi kaygılarım ve korkularım var” cümlesine katılıyor musunuz?

Araştırma kapsamındakilerin yarısına yakını, bireysel gelecekleri konusunda ciddi kaygıları ve korkuları olduğunu belirtmiştir. Ülkenin geleceğine duyulan güvenle bireysel kaygılar ve korkular arasındaki ilişki, istatistiksel olarak ters yönde anlamlı bir ilişki içindedir ($r=-0,37$ $p=0,000$). Grafik 6’da görüldüğü gibi, gençlerin ülkenin geleceğine duydukları güven azaldıkça, bireysel gelecekleri ile ilgili kaygı ve korkuları artmaktadır.

Grafik 6: Ülkenin Geleceğine Güven ve Bireysel Gelecek Kaygısı

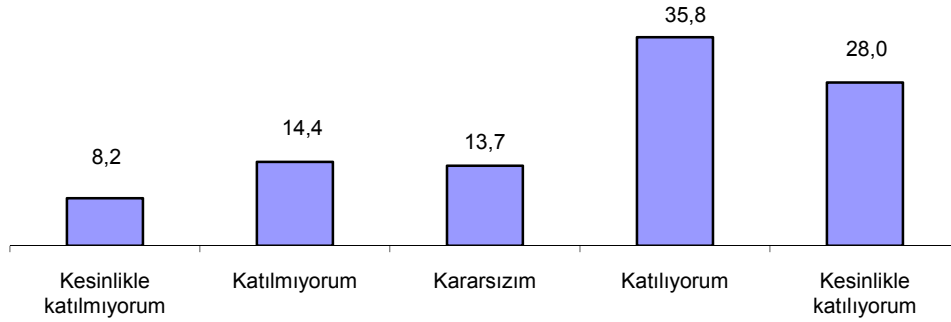

Gençlerin bireysel gelecek kaygıları ve korkuları ile cinsiyet ve ortalama aylık gelir düzeyi arasındaki istatistiksel ilişkiler incelendiğinde kızların erkeklere göre, gelecekleri konusunda daha kaygılı olduğu görülmüştür ($t=5,920$ $p=0,000$). Öğrencinin ortalama gelir düzeyinin düşük olmasının, bireysel geleceğe yönelik

kaygılarını artıran bir etkisi vardır. Aylık geliri 250 TL ve altında olanlar, gelecekları konusunda daha kaygılı iken, yüksek gelir grubunda (1000 TL ve üzeri) olanlar, gelecekları konusunda daha umutludur ($F=2,956$ $p=0,019$). Ailenin ortalama gelir düzeyi de aynı yönde bir etkide bulunmakta; ailenin gelir düzeyi yükseldikçe, gençlerin gelecek kaygısı azalmaktadır ($F=7,177$ $p=0,000$).

Grafik 7: Yurt Dışında Eğitim Tercihi

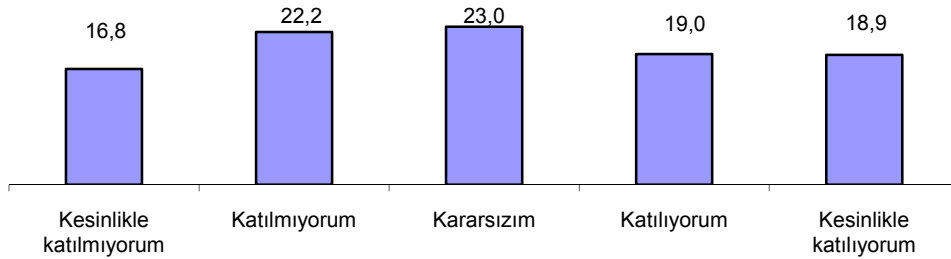
Soru: "Mümkün olsa eğitime yurt dışında devam etmek isterim" cümlesine katılıyor musunuz?

Gençlerin %63,8'i, mümkün olsa eğitime yurtdışında devam etmeyi tercih etmektedir. Bunu kesinlikle düşünmeyenler yalnızca %8,2'lik küçük bir azınlıktır. Yurtdışına gitmek, daha iyi bir eğitim almayı, dil öğrenmeyi, yeni insanlar, kültürler tanımayı ifade ettiğine göre gençlerin bu kadar büyük bir çoğunluğu tarafından bu tercihin paylaşılması doğaldır. Ancak yurtdışında yaşama tercihi sorulduğunda durum değişmekte, olumlu tercih bildirenlerin payı, % 37,9'a düşmektedir.

Grafik 8: Yurt Dışında Yaşama Tercihi

Soru: "Mümkün olsa yurt dışında çalışmayı ve yaşamayı tercih ederim" cümlesine katılıyor musunuz?

Gençlerin bireysel geleceğe yönelik kaygı ve korkuları, gerek eğitimlerine yurtdışında devam etme, gerekse yurtdışında yerleşme tercihleri üzerinde etkili olsa gerektir. Ülkenin geleceğine ilişkin güvensizliklerinin de yurtdışında eğitim görme

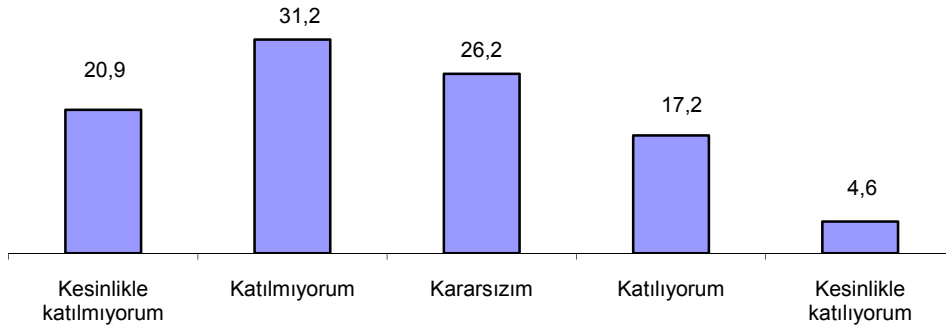
ve yerleşme eğilimini güçlendirdiği tahmin edilebilir. Bu değişkenler arasındaki ilişkilerin istatistik analizinde, gençlerin bireysel gelecekleriyle ilgili kaygı ve korkuları ile eğitimlerine yurtdışında devam etme isteğinin, aynı yönde anlamlı bir ilişki içinde bulunduğu görülmüştür.

4. İş Yaşamının Zorlukları Konusunda Farkındalık/Özgüven ve Üniversite Eğitimi

Gençler üniversitede aldıkları eğitimin, kendilerini iş yaşamına ne ölçüde hazırladığını düşünüyorlar? Çalışma yaşamına yönelik bireysel yeteneklerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin ne kadar farkındalar? İş yaşamında karşılaşılabilecekleri olası zorluklara karşı kendilerini ne kadar hazır hissediyorlar? Bu sorularla ilgili bulgular, izleyen grafiklerde özetlenmekte ve yorumlanmaktadır.

Grafik 9: İş/Meslek Yaşamına Hazırlıkta Üniversite Eğitiminin Katkısı

Soru: “Üniversitede aldığım eğitimin beni iş/meslek yaşamına gereği gibi hazırladığına inanıyorum” cümlesine katılıyor musunuz?

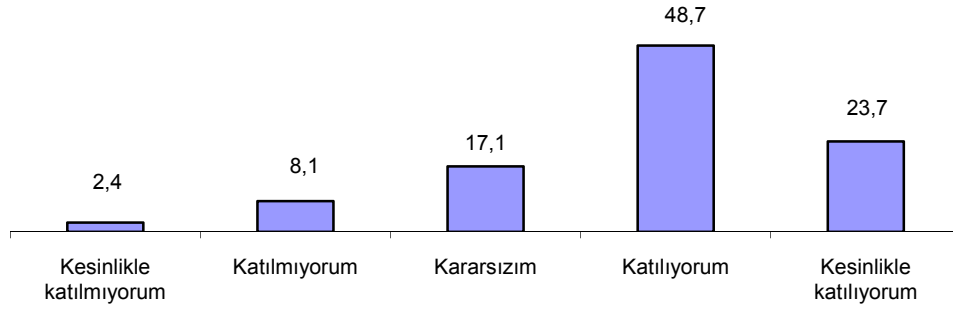

Gençlerin yarısından fazlası bu kanıyı paylaşmamakta, 1/4'ünden fazlası da kararsız olduğunu belirtmektedir. Bu bulgu, daha önce değinilen araştırma bulguları ile de uyumludur ve ilgili tüm taraflarca üzerinde önemle durulması gerekir. Üniversitede aldığı eğitimin kendisini iş yaşamına gereği gibi hazırlamadığını düşünen gençlerin, bireysel gelecekleri konusunda kaygı duymaları ve yurt dışında eğitim arayışı içinde olmaları doğaldır.

Uygulamalı eğitime daha fazla ağırlık verilmesi; staj programlarının gözden geçirilip, stajların kurumsal denetimini sağlayacak etkin bir sistemin mutlaka kurulması; müfredat programlarının emek piyasasında talep edilen işgücü profili dikkate alınarak daha yeterli hale getirilmesi, bu bağlamda gündeme alınması gereken başlıklar arasındadır. Kuşkusuz bu ve benzeri önlemler, yüksek öğrenim sisteminin iyileştirilmesini hedefleyen kapsamlı bir reform programının bileşenleri olarak işlevsel olabilir.

Grafik 10: İş/Meslek Yaşamına Yönelik Bireysel Özellikler Konusunda Farkındalık

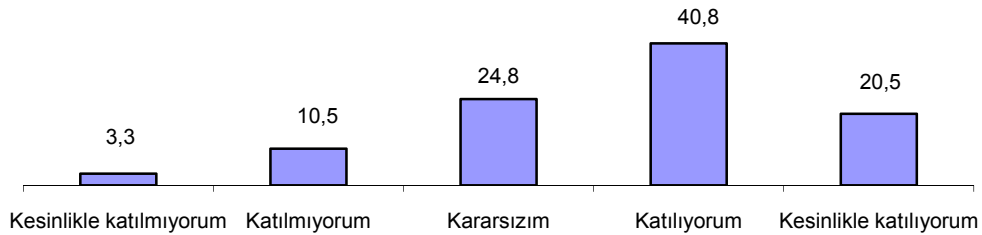
Soru: “İş/Meslek yaşamına yönelik bireysel yeteneklerimin, güçlü ve zayıf yönlerimin farkındayım” cümlesine katılıyor musunuz?

Gençlerin büyük çoğunluğu bu kanıyı paylaştığını belirtmiştir. Gençliğe özgü iyimserliğin ve özgüvenin hiç değilse bu noktada ortaya çıkması sevindiricidir. İstatistik analizler, öğrenim görülen yarı yılın, öğrencilerin bu konudaki görüşlerini farklılaştıran bir etkisi olduğunu göstermektedir. Belirtilen görüşe katılım düzeyi ile bulunulan yarı yıl arasında aynı yönde bir ilişki vardır; sınıf ilerledikçe gençlerin iş ve meslek yaşamına yönelik bireysel yetenekleri, güçlü ve zayıf yönleri konusundaki farkındalık düzeyi yükselmektedir (KW=8,994 p=0,029).

Grafik 11: İş/Meslek Yaşamının Zorlukları Konusunda Farkındalık ve Özgüven

Soru: “İş/Meslek yaşamımda beni ne tür sorunların beklediğini biliyorum ve bunlarla baş edecek gücüm var” cümlesine katılıyor musunuz?

Gençlerin %61,3'ü iş ve meslek yaşamında karşılaştıkları olası sorunların farkında olduğunu ve bu sorunlarla baş edecek gücü kendisinde bulunduğunu belirtmektedir. %40'a yakın önemli bir kesiminin ise bu konuda desteğe gereksinmesi olduğu görülmektedir. Erkekler, kız öğrencilere kıyasla iş/meslek

yaşamında kendilerini bekleyen sorunların farkında olma ve bu sorunlarla baş edecek gücü kendisinde bulma konusunda daha öz güvenlidir ($t=2,401$ $p=0,017$).

Özellikle aylık geliri 1000 TL'nin üzerinde olanlar, iş yaşamında karşılaşmaları olası sorunlar konusunda daha öz güvenlidir. Bu soru ile ilgili olarak en az değişkenlik gösteren grup da aylık gelir ortalaması 1000 TL'nin üzerinde olanlardır. Gelir düzeyi ile iş yaşamında karşılaşılabilecek güçlüklerle ilgili farkındalık ve özgüven düzeyi arasında, pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır ($F=3,382$ $p=0,009$).

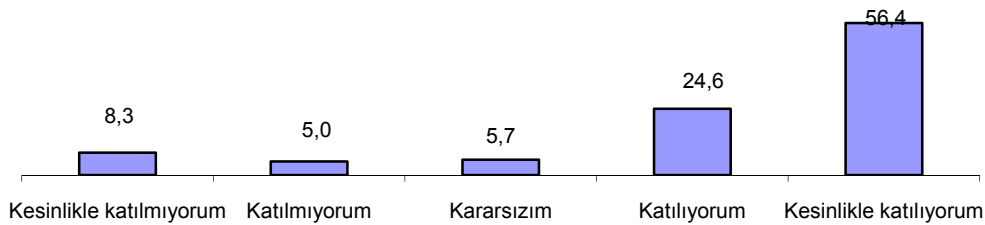
Diğer taraftan, gençlerin gelir kaynaklarının türü ile (burs, aileden destek, çalışarak, diğer) bu konudaki görüşlerinin dağılımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Çalışarak gelir elde edenler ve burs, aileden destek gibi genel kaynaklar dışında kalan "diğer kaynaklar" seçeneğini işaretleyenler bu konuda farklılığı yaratan gruplardır. "Diğer" yanıtını verenler çalışma yaşamının olası sorunları konusunda kendilerini en zayıf hisseden gruptur. Özellikle gelirlerini çalışarak elde eden öğrencilerin, iş yaşamlarında karşılaştıkları sorunların farkında olma düzeyi ve özgüvenleri, doğal olarak, öteki kaynaklardan geliri olanlara kıyasla daha yüksektir. En az değişkenlik gösteren grup da çalışarak kendi geçimlerini sağlayanlardır ($F=3,179$ $p=0,024$).

Buraya kadar değerlendirilen araştırma bulgularından sonra şu soru sorulabilir: Yaşam yolunun başında bulunan, umutlu/iyimser olmaya daha eğilimli olan gençler, çoğunluğu henüz ailevi sorumluluklar da üstlenmediklerine göre, işsizliğin olumsuz etkilerine karşı, ileri yaştakilerden daha dayanıklı olabilirler mi? Ampirik bulgular, bu görüşün doğru olmadığını göstermektedir. Çok sayıda alan araştırması, kısa süreli işsizliğin dahi gençlerde kalıcı olumsuz izler bıraktığını, güvensizliğe, kuşkuya, yılgınlığa, sosyal dışlanmaya ve sağlık sorunlarına yol açtığını ortaya koymaktadır (Kieselbach, 2001; Richter, 2004; Imdorf, 2005; Reissig, 2005, akt: Stamm, 2006, s.126; Kieselbach ve Beelmann, 2003).

5. Gençlerin İşsizlikle Mücadele Konusunda Devlete Bakışı, Beklentileri ve Güvensizlikleri

Grafik 12: İşsizlikle Mücadele Devletin Ödevi mi?

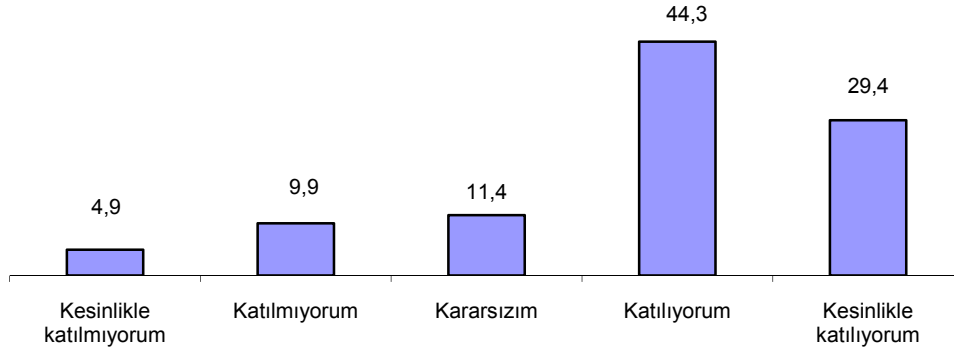
Soru: "İşsizlikle mücadele için gereken önlemleri almak devletin ödevidir" cümlesine katılıyor musunuz?"

İşsizlikle mücadelenin devletin ödevi olduğu kanaatinin, araştırma kapsamındaki gençlerin üzerinde en çok birleştiği nokta olduğu görülmektedir. Bu görüş, kız öğrencilerde erkeklere göre daha baskındır ($T=2, 533$ $p=0,012$). Ailesinin ortalama gelir düzeyinin çok iyi olduğunu belirtenler, bu görüşe daha az katılırken, en çok destekleyenler, ailesinin ortalama gelir düzeyi yetersiz olanlardır ($KW=15,613$; $p=0,004$). Bu bulgu, sosyal devletçi programların desteklenmesinde rolü olan değişkenler konusundaki literatürle de uyumludur. Gooby Taylor'un araştırmasında (akt: Mütevellioğlu, 2006, s.15), cinsiyet, gelir düzeyi, istihdam türü gibi değişkenlerin, sosyal devletçi programların desteklenmesinde belirleyici rol oynadığı saptanmıştır. Buna göre kadınlar erkeklere, düşük gelirliler yüksek gelir düzeyindekilere göre, kısaca daha zayıf durumdakiler, daha güçlü konumdakilere kıyasla sosyal devletçi programları daha yüksek bir oranda desteklemektedir.

Grafik 13: İşsizliğe v.b. Sosyal Risklere Karşı Devlet Desteğine Duyulan İhtiyaç

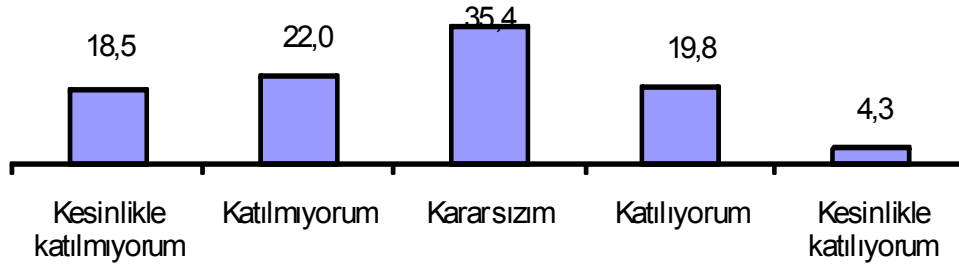
Soru: "İşsizlik hastalık, kaza gibi sosyal risklere karşı devletin desteğine ihtiyacım var" cümlesine katılıyor musunuz?

Gençlerin % 73,7'si, işsizliğe ve diğer sosyal risklere karşı devletin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Devlet desteğine duyulan ihtiyaçla ailenin ekonomik durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Zor durumlarda, devletin desteğine en az ihtiyaç duyanlar, ailesinin geliri çok iyi ve yeterli seviyede olanlardır. Buna karşılık devletin desteğine ihtiyaç duyma sıklığı, ailesinin geliri durumunun çok kötü olduğunu belirten grupta daha yüksektir. Cinsiyet bu konuda da yanıtları farklılaştıran değişkenlerden birisidir. Erkek öğrenciler, işsizlik ve diğer sosyal risklerle karşılaştıklarında devletten destek bulacaklarına, kız öğrencilere göre daha çok inanmaktadır ($t=2,977$; $p=0,003$).

Grafik 14: İşsizliğe v.b. Sosyal Risklere Karşı Devletten Destek Bulacağına İnanma

Soru: “İşsizlik, hastalık, kaza gibi sosyal risklere karşı devletten destek bulacağıma inanıyorum” cümlesine katılıyor musunuz?

Önceki iki grafikten farklı olarak bu soruda yanıtların dağılımı değişmekte, ihtiyaç duydukları desteğin devletçe sağlanacağına inananların payı %24,1'e düşmektedir. Gençler, işsizlikle mücadelenin devletin ödevi olduğu konusunda %81'lik bir çoğunlukla hem fikirdir. %73,7'si işsizliğe ve diğer sosyal risklere karşı devletin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Ancak sadece %24'ü devletten bekledikleri bu desteği alabileceğine inanmaktadır.

SONUÇ

Genel olarak işsizlik ve özelde eğitilmiş gençlerin işsizlik sorunu, genel toplumsal sorunların bir bileşenidir ve yol açtığı etkiler de toplumsal niteliktedir. Bir ülke, genç insanlarına güven duyduğu, onların geleceğe umutla bakabilmeleri için gereken önlemleri aldığı, bu konudaki kararlılığını, ayırdığı kaynaklarla, izlediği politikalarla somutlayabildiği oranda yarınlarına güven duyabilir. Gençlerin becerilerine, niteliklerine ve beklentilerine uygun alanlarda ve iyi koşullarla istihdam edilebilmesinin ön koşulu, ekonomi politikalarının istihdamı artırma amacına uygun olarak belirlenmesidir; aktif ve etkili gençlik istihdam politikalarının uygulanmasıdır. Diğer taraftan Türkiye'deki eğitim sistemi, gençlerin emek piyasasında talep edilen nitelik, bilgi ve becerilerle donanmış olarak yetiştirilmesinde yetersiz kalmakta; istihdam ve eğitim politikaları arasında kurulması zorunlu olan eşgüdüm sağlanamamaktadır.

Eğitilmiş gençlerini işsiz ve umutsuz bırakan bir toplumda ülkenin geleceğine duyulan güvenle birlikte, insana, eğitime ve eğitilmiş insana verilen değerlerin erozyona uğraması kaçınılmazdır. Alarm veren araştırma bulguları, üniversite yönetimleri de dahil, her düzeyde ilgililerin ve yetkililerin daha fazla zaman kaybedilmeden konuyu gündeme alması gerektiğine işaret etmektedir.

Tüm toplumsal sorunlar gibi işsizlik ve eğitilmiş genç işsizlik sorununun çözüm yolu da siyaset alanından geçmektedir. Türkiye'de eğitilmiş gençlerin işsizlik sorununu hafifletmek üzere uygulanabilir bir gençlik istihdam stratejisinin

belirlenmesi, ekonomik ve sosyal politikalarda ve ilgili kurumsal yapılarda bu stratejinin gerektirdiği sistematik değişikliklerin bir an önce gerçekleştirilmesi zorunludur. Kuşkusuz bu konuda belirleyici olan, toplumun iradesini yansıtması gereken siyasal iradedir ve Türkiye bu alanda değerlendirilebilecek kaynaklara sahiptir.

KAYNAKÇA

- BSB, (Bağımsız Sosyal Bilimciler), (2009), *Türkiye’de ve Dünyada Ekonomik Bunalım, 2008-2009*, Yordam Kitap.
- BARGEL Tino, Malthus FRANK ve Ramm MICHAEL, (2005), *Studiensituation und studentische Orientierungen*, Bundesministerium für Bildung und Forschung (Edit.).
- BILTON Tony, Bonnett KEVIN ve Jones PIP vd. (2008), (Çev:Kemal İnal), *Sosyoloji*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- BMBF (Bundesministerium für Bildung und Forschung), (2008), *Studiensituation und studentische Orientierungen, 10. Studierenden survey an Universitäten u. Fachhochschulen* (Projektleitung: Werner Georg, Tino Bargel) , Bonn-Berlin.
- BULUTAY, Tuncer, (2005), *Türkiye’de Yüksek Öğrenimlilerde İşlendirme ve İşsizlik*, Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni 2005/16, <http://www.tek.org.tr>.
- ERCAN, Hakan, (2007), *Türkiye’de Gençlerin İstihdamı*, ILO Yayınları, Ankara.
- EUROSTAT, (2008), *Europa In Zahlen Eurostat Jahrbuch 2008* <http://ec.europa.eu/eurostat> .
- GOOBY-Taylor P.(2001) “Sustaining State Welfare in Hard Times”, *Journal of European Social Policy*, Vol.11, No 2, May: 133-147.
- ILO, (2007), *Key Indicators of the Labour Market (KILM)* fifth edition, <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/kilm/>
- ILO, (2006), *Key Indicators of the Labour Market (KILM)* fourth edition, <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/kilm/>
- KAYNAK, Muhteşem, (2007), İşsizlik ve Emek Kalitesi, Genç İşsizliği Sempozyumu, TİSK Akademi Özel Sayı:1/2007 içinde. S. 67-86.
- KIESELBACH, Thomas ve Beelmann GERT, (2003), Arbeitslosigkeit als Risiko sozialer Ausgrenzung bei Jugendlichen in Europa, *Aus Politik und Zeitgeschichte*, B6-/2003, S.32-39.
- KAZGAN Gülten (der.), (2006), *İstanbul Gençliği*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul.
- MÜTEVELLİOĞLU, Nergis, (2006), “Sosyal Devletin Meşruiyeti”, *İş Güç Endüstri İ. ve İnsan Kaynakları. Dergisi*, Cilt:8 Sayı:2, S.1-21.
- MÜTEVELLİOĞLU Nergis ve Işık SAYIM, (2009) “*Türkiye’de Neoliberal Dönüşümün Emek Piyasası Üzerindeki Etkileri*”, Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 159-204.

- LORDOĞLU, Kuvvet, (2006), *Türkiye İşgücü Piyasaları (Durum Raporu)*, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Yayın No:56, İstanbul
- OECD, (2008), *Employment Outlook*.
- OECD, (2009), *Employment Outlook*.
- POYRAZ T., A. ZORLU, B. ŞAHİN ve A. GÜLAY., (2003), “Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 20, Sayı:1, 2003, s.1-32.
- STAMM Margrit (2006), “Jugendarbeitslosigkeit–Konturen einer psychosozialen Betrachtung” *Europäische Zeitschrift für Berufsbildung*, Nr. 39 - 3 ; s.121-131.
- TEZCAN Mahmut, (2003), *Gençlik Sosyolojisi*, Naturel Yayınları, 3.Baskı, Ankara.
- TİSK, (2009), TİSK İşgücü Piyasası Bülteni 2008, <http://www.tisk.org.tr>.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2009), Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Mart Dönemi Sonuçları, *TÜİK Haber Bülteni* Sayı:101, 15.6.2009. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=25&ust_id=8.
- UNDP, (2008), *İnsani Gelişme Raporu Türkiye 2008, Türkiye’de Gençlik*
- YAZICI, Erdinç, (2003), *Türk Üniversite Gençliği Araştırması*, Gazi Üniversitesi Yay.
- YELDAN, Erinç, (2009), *Finans Çağında Eklemlenme Kalıpları: Neoliberal Küreselleşmenin Çevresel Bir Ekonomisi Olarak Türkiye Örneği, Küreselleşme, Kriz ve Türkiye’de Neoliberal Dönüşüm* içinde. İstanbul Bilgi Ü. Yayınları, s. 129-158.
- YÜKSELER, Zafer ve Türkan ERCAN, (2007), *Türkiye’de Hane halkı: İşgücü, Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi, Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni 2007/4*, <http://www.tek.org.tr>, (Erişim: Kasım 2008).
- YENTÜRK Nurhan ve Cem BAŞLEVENT,(2007), *Türkiye’de Genç İşsizliği, Gençlik Çalışmaları Birimi Araştırma Raporu*, İstanbul Bilgi Üniversitesi
- YÜKSELER, Zafer ve Türkan ERCAN, (2008), *Türkiye’de Hane halkı- İşgücü, Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi* TÜSİAD Yay.